

Norra Bohuslän

Sommerekskursjon
17. – 22. juni 2013

Botanisering på Syd-Koster
(Foto: Bjørn Erik Halvorsen)

Telemark Botaniske Forening

TBF i Norra Bohuslän 2013.

Innledning ved: Bjørn Erik Halvorsen.

I juli 2012 var TBF's ukestur gått til Ål i Hallingdal. Da sto Sverige eller Danmark for tur i 2013. Denne sommeren skulle TBF også arrangere botanikkdager for NBF. Derfor falt valget på en redusert uke i Norra Bohuslän. I 2011 var ny landskapsflora for Bohuslän gitt ut, og denne ga oss et godt utgangspunkt for planlegging av de 4 dagene.

Det viste seg vanskelig å finne overnattingssted for så mange deltakere. Løsningen ble Laholmen Hotell i Strömstad. Dette er et dyrere sted enn vi pleier å ha, men for bare 5 overnattinger ble dette akseptert.

Værgudene var snille mot oss disse dagene, som for det meste bydde på fint sommervær. Bare enkelte dager fikk vi et par regndrøpp på turene. Regnværet begrenset seg til ettermiddag og kveld, når vi likevel var innendørs.

Berggrunnen i Norra Bohuslän består hovedsakelig av granitt med noe innslag av gneiser. Dette gir ikke noen god grobunn for plantemangfold. Det som gjør området rikt er at dette er gammel sjøbunn, med mye kalkholdige avsetninger på overflaten.

Alle dagene holdt vi oss i ytre kyststrøk og besøkte øyer. Vi besøkte øyene Nord-Koster, Syd-Koster og Saltö som alle ligger i Strömstad kommune, og Veddö som er en halvøy ytterst i Tanum kommune.

Mandag 17. juni, ankomstdag.

Referat ved: Bjørn Erik Halvorsen.

Utover ettermiddagen ankom de 20 påmeldte deltakerne. Det ble felles middag, og Esther ønsket velkommen. Trond opprettholdt tradisjonen med å arrangere botaniske konkurranser etter de daglige turene, og vi fikk etter hvert et brukbart pristilbud på et rom for dette.

Tirsdag 18. juni, Nord-Koster.

Referat ved: Bjørn Erik Halvorsen.

Vi hadde god tid til frokost og tok formiddagsbåten til Västra Bryggan på Nord-Koster. Allerede før båten hadde lagt til ved brygga kunne vi registrere ålegras *Zostera marina*. Denne dagen fulgte vi hovedsaklig turbeskrivelse nr. 75 i "Botaniska utflykter i Bohuslän".

Det ble grundig botanisering i den nærmeste bebyggelsen. Vi la først merke til flotte utgaver av blodstorkenebb *Geranium sanguineum* og knollmjørdurt *Filipendula vulgaris*. Av de mest interessante plantene som ellers ble sett kan nevnes tofrøvikke *Vicia hirsuta*, flerårsknavei *Scleranthus perennis*, oksetunge *Anchusa officinalis*, blåbringeblær *Rubus caesius*, ballastsiv *Juncus tenuis*, åkervortemelk *Euphorbia helioscopia*, krabbekløver *Trifolium campestre*, lodnestorkenebb *Geranium molle* (også hvite utgaver) og mellomvalurt *Symphytum x uplandicum*. Det var også interessant å se at mange hus ikke hadde værhaner på takene for å vise vindretning, men små seilskuter.

Lenger inne kom vi gjennom blomstrende slåttenger og fant etter hvert gjeldkarve *Pimpinella saxifraga* ssp. *saxifraga*, enghavre *Avenula pratensis*, nikkesmelle *Silene nutans*, krattsoleie *Ranunculus polyanthemos* ssp. *polyanthemos* og lodnefaks *Bromus hordeaceus* ssp. *hordeaceus*.

Omsider kom vi fram til stien nordover på øya. Torild og Rolf valgte å ta turen opp til de gamle fyrene på toppen. Langs stien passerte vi vivendel *Lonicera periclymenum*, aurikkelsveve *Pilosella lactucella*, tettegras *Pinguicula vulgaris*, kornstarr *Carex panicea*, stjernestarr *Carex echinata*, grønnstarr *Carex demissa*, gråstarr *Carex canescens* og bråtestarr *Carex pilulifera*. Lenger inne passerte vi også ni eksemplarer av nattfiol *Platanthera bifolia* ssp. *bifolia* og fine utgaver av blåfjær *Polygala vulgaris*.

Vi fikk etter hvert fin utsikt mot sjøen på nordsiden, og da tok vi en kaffe/te stopp. Stedet kunne ellers by på sumpmaure *Galium uliginosum*, rundsoldogg *Drosera rotundifolia*, gulstarr *Carex flava* og bakkestarr *Carex ericetorum*. Lenger nord fant vi fine utgaver av flekkmarihand *Dactylorhiza maculata* ssp. *maculata* og ellers englodnegras *Holcus lanatus*, vårbendel *Spergula morisonii* og klokkeling *Erica tetralix*.

Men, her må det kommenteres: Vi fant flekkmarihand flere ganger i løpet av de fire dagene og var relativt sikre på at det var skogmarihand *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*. I Bohusläns Flora er ikke skogmarihand omtalt, og dette tyder på at alt vi har sett denne uka, er flekkmarihand.

Etterpå fortsatte vi ned i strandengene. Helt nede ved Valnäsbukten kom vi inn et fuktområde der vi også kunne observere hvitkinngås *Branta leucopsis*. Hovedattraksjonen på dette stedet ble saltsoleie *Ranunculus cymbalaria*. Stedet kunne også by på hesterumpe *Hippuris vulgaris*, strandkryp *Glaux maritima*, loppestarr *Carex pulicaris*, engstarr *Carex hostiana*, tvebostarr *Carex dioica*, kildeurt *Montia fontana*, grøftsoleie *Ranunculus flammula*, saltsiv *Juncus gerardii* ssp. *gerardii* og sylsmåarve *Sagina subulata*.

Saltsoleie ved Valnäsbukten.(Foto: Bjørn Erik Halvorsen.)

Vi var fornøyde med det vi hadde funnet og tok fram nista. Vi kunne se over til den norske øya Tisler og i det fjerne skimtet vi landet på Vestfoldsida i disen. Ferga fra Sandefjord passerte et stykke utpå, og mobiltelefonene hadde funnet tilbake til Telenor. Klokka var etter hvert blitt ganske mye og det var bare noen timer til ferga skulle komme. Derfor ble det en hurtig mars over til stranda på østsiden. Underveis noterte vi oss tettstarr *Carex spicata*, rundbelg *Anthyllis vulneraria* ssp. *vulneraria* og geitved *Rhamnus catharticus*.

Langs stranda på østsiden kom vi forbi strandmelde *Atriplex littoralis*, havsivaks *Bolboschoenus maritimus*, trollhegg *Frangula alnus*, åkerdylle *Sonchus arvensis*, strandstjerne *Tripolium pannonicum* ssp. *maritimum*, sørlig strandarve *Honkenya peploides* ssp. *peploides*, kantkonvall *Polygonatum odoratum*, geitskjegg *Tragopogon pratensis* ssp. *pratensis* og leddved *Lonicera xylosteum*.

Vi tok stien tilbake til bebyggelsen. I tillegg til at myggtettheten økte fant vi også mengder av nattfiol *Platanthera bifolia* ssp. *bifolia*. På den siste delen av turen mot Kustersundet passerte vi også korsved *Viburnum opulus* og rødkjeks *Torilis japonica*.

Det ble en stopp på Strandkanten når vi nådde Kustersundet. Øl, annet drikke og is smakte godt og det var mye spennende håndverk på stedet. Før gikk om bord på ferga ble det til slutt observert duskstarr *Carex disticha* og bladfaks *Bromopsis inermis*. I det fine sommerværet ble det en behagelig tur tilbake til Strömstad.

Onsdag 19. juni, Veddö litt nord for Fjällbacka.

Referat ved: Trond Risdal.

Dagens tur var utflukt 65 i "Botaniska utflykter i Bohuslän". En fin halvøy som vi gikk rundt, en tur på ca. 4 km. I veikanten nær parkeringen så vi marianøkleblom *Primula veris*, duskstarr *Carex disticha*, vendelrot *Valeriana sambucifolia* ssp. *procurrens* og takrør *Phragmites australis*. På strandenga like ved stod det strandkvann *Angelica archangelica* ssp. *litoralis*, fjæresauløk *Triglochin maritima*, havbendel *Spergularia media* og strandkryp *Glaux maritima*. På beiteenger sydover noterte vi tettstarr *Carex spicata*, lodnestarr *C. hirta*, mannosøtgras *Glyceria fluitans*, knereverumpe *Alopecurus geniculatus*, myrmaure *Galium palustre*, ryllsiv *Juncus articulatus*, harestarr *Carex leporina*, englodnegras *Holcus lanatus*, sølvbunke *Deschampsia cespitosa* ssp. *cespitosa* og blåklokke *Campanula rotundifolia* ssp. *rotundifolia*. På ei strandeng så vi sylsmåarve *Sagina subulata*, kornstarr *Carex panicea*, karve *Carum carvi*, dikeforglemmegei *Myosotis laxa* ssp. *caespitosa*, bekkeveronika *Veronica beccabunga*, snauveronika *V. serpyllifolia* ssp. *serpyllifolia* og sumpmaure *Galium uliginosum*.

I en løvskogsli (lok.1) vokste liguster *Ligustrum vulgare*, marianøkleblom *Primula veris*, lakrismjelt *Astragalus glycyphyllos*, harematt *Lapsana communis* ssp. *communis*, storblåfjær *Polygala vulgaris*, åkerforglemmegei *Myosotis arvensis*, ugrasklokke *Campanula rapunculoides*, gjerdevikke *Vicia sepium*, barlind *Taxus baccata*, hjertegras *Briza media*, bergflette *Hedera helix*, vårmarihånd *Orchis mascula*, prestekrage *Leucanthemum vulgare*, blåkoll *Prunella vulgaris*, vill-lin *Linum catharticum*, engtjæreblom *Viscaria vulgaris*, korsknapp *Glechoma hederacea*, krabbekløver *Trifolium campestre*, engnellik *Dianthus deltoides*, nikkesmelle *Silene nutans* var. *nutans*, skogkløver *Trifolium medium*, alm *Ulmus glabra* ssp. *glabra* og hassel *Corylus avellana*.

Over et klippeparti med fin utsikt til skjærgården så vi fjærekoll *Armeria maritima* ssp. *maritima*, rundbelg *Anthyllis vulneraria*, nattfiol *Platanthera bifolia* ssp. *bifolia*, vendelrot *Valeriana sambucifolia* ssp. *procurrens*, seljekjuke *Phellinus conchatus*, landøyda *Senecio jacobaea* ssp. *jacobaea*, svartburkne *Asplenium trichomanes*, villapal *Malus sylvestris*, piggstarr *Carex muricata* ssp. *muricata*, småengkall *Rhinanthus minor*, ugrasknavel *Scleranthus annuus* ssp.

annuus, brusknype *Rosa sherardii*, grøftesoleie *Ranunculus flammula* og småsmelle *Atocion rupestris*.

Vi kom så ned på fine beitesmarker (lok. 3) med masse nattfioler *Plathantera bifolia* og flekk/skogmarihender *Dactylorhiza mascula* sp. Videre fant vi nikkesmelle *Silene nutans* var. *nutans*, engnellik *Dianthus deltoides*, marianøkleblom *Primula veris*, hvitmaure *Galium boreale*, knollerteknapp *Lathyrus linifolius*, kattehale *Lythrum salicaria*, engmarihånd *Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*, blåstarr *Carex flacca* og hanekam *Lychnis flos-cuculi*.

Gul hornvalmue. (Foto: Bjørn Erik Halvorsen).

På strandenga (lok.4) var det tettegras *Pinguicula vulgaris*, tiggerssoleie *Ranunculus sceleratus*, strandkvann *Angelica archangelica* ssp. *litoralis*, karve *Carum carvi*, strandarve *Honkenya peploides*, nonsblom *Anagallis arvensis*, strandrisp *Limonium humile*, sandstarr *Carex arenaria*, strandvortemelk *Euphorbia palustris*, blodstorkenebb *Geranium sanguineum*, lintorskemunn *Linaria vulgaris*. Videre til strandeng (lok.5) så vi nyresildre *Saxifraga granulata*, veikveronika *Veronica scutellata*, kystfrøstjerne *Thalictrum minus* ssp. *arenarium*, åkerdylle *Sonchus arvensis* var. *arvensis*, strandrug *Leymus arenarius*, strandkål *Crambe maritima* og gul hornvalmue *Glaucium flavum* både som rosett og en i blomst! Nå fortjente vi en bedre matpause.

På en grusstrand (lok.6) så vi skjoldbærer *Scutellaria galericulata*, strandstjerne *Tripolium pannonicum* ssp. *maritimum* og strandkjempe *Plantago maritima* ssp. *maritima*. Langs stien videre noterte vi kattedot *Antennaria dioica*, blankmispel *Contoneaster lucidus*, blokkebær *Vaccinium uliginosum*, pors *Myrica gale*, olavsskjegg *Asplenium septentrionale*, ørevier *Salix aurita* og strandmelde *Atriplex littoralis*. I en skjellgrusbanke (lok.9) stod geittelg *Dryopteris dilatata*, stjernetistel *Carlina vulgaris*, sandstarr *Carex arenaria*, sverdlilje *Iris pseudacorus*, akeleie *Aquilegia vulgaris*, blåveis *Hepatica nobilis*, krypvier *Salix repens* og vivendel *Lonicera periclymenum*. På veien tilbake til bilene så vi kjeglevokssopp *Hygrocybe conica*, tindved *Hippophae rhamnoides* og brokkurt *Herniaria glabra*.

Brokkurt. (Foto: Bjørn Erik Halvorsen).

Noen benyttet nå sjansen på å dra for å se på det berømte helleristingsfeltet ved Vitlyckehällen. Vi andre tok med oss utflykt 66 like nord for Grebbestad til en edelløvskog med bl.a. bøk *Fagus sylvatica* og store eiker *Quercus* sp. Skogen var nå ganske mørk men vi fant bl.a. rød jonsokblom *Silene dioica*, liljekonvall *Convallaria majalis*, hvitveis *Anemone nemorosa*, blåveis *Hepatica nobilis*, storklokke *Campanula latifolia* (bare blad), nyresoleie *Ranunculus auricomus*, vårkål *R. ficaria* ssp. *ficaria*, firblad *Paris quadrifolia*, skogbingel *Mercurialis perennis*, myskegras *Milium effusum*, storkonvall *Polygonatum multiflorum* og lind *Tilia cordata*.

Torsdag 20. juni, Syd-Koster.

Referat ved: Bjørn Erik Halvorsen.

Vi tok formiddagsbåten ut til Ekenäs på Syd-Koster. Vi fulgte turbeskrivelse nr. 74 i "Botaniska utflykter i Bohuslän".

Først gikk vi et stykke oppover bilveien. Veikanten kunne by på fagerknoppurt *Centaurea scabiosa*, honningknoppurt *Centaurea montana*, hundesenep *Descurainia sophia*, tårnurt *Turritis glabra*, firfrøvikke *Vicia tetrasperma*, småbergknapp *Sedum annuum*, vill-løk *Allium oleraceum*, nikkesmelle *Silene nutans*, lakrismjelt *Astragalus glycyphyllos* og olavsskjegg *Asplenium septentrionale*. Øverst i bakken kom vi forbi løvkratt med norsk asal *Sorbus norvegica*, vårmarihand *Orchis mascula*, nattfiol *Platanthera bifolia* ssp. *bifolia* og marianøkleblom *Primula veris*.

Prikkstarr. (Foto: Bjørn Erik Halvorsen).

Vi gikk ned igjen til området ved brygga og fant bakkemynte *Acinos arvensis*, rundbelg *Anthyllis vulneraria* og hjertegras *Briza media*. Vi fortsatte videre langs sjøkanten sydover og passerte strandkål *Crambe maritima* før vi kom fram til skrenten med prikkstarr *Carex punctata*. Det ble mye fotografering. Videre bortover ble det funnet engstarr *Carex hostiana*, rustsivaks *Blysmopsis rufa*,

stortveblad *Listera ovata*, fjellmarikåpe *Alchemilla alpina*, blåstarr *Carex flacca*, vendelrot *Valeriana sambucifolia*, grøftesoleie *Ranunculus flammula* og slyngsøtvier *Solanum dulcamara*.

Vi fortsatte langs sjøkanten og stien forsvant delvis i fjellknausene. Vi trodde en stund at vi hadde funnet dansk skjørbuksurt *Cochlearia danica*, men nærmere analyse av bildene etterpå konkluderte med at det var vanlig skjørbuksurt *Cochlearia officinalis* ssp. *officinalis*. Videre bortover møtte vi bakkestarr *Carex ericetorum*, vill-lin *Linum catharticum*, saltsiv *Juncus gerardii* ssp. *gerardii*, bakkestjerne *Erigeron acer* ssp. *acer*, norsk asal *Sorbus norvegica*, doggrose *Rosa glauca*, blåfjær *Polygala vulgaris*, strandløk *Allium vineale*, sandstarr *Carex arenaria*, blåveis *Hepatica nobilis*, engknoppurt *Centaurea jacea*, strandmelde *Atriplex littoralis*, engnellik *Dianthus deltoides*, flekkgrisøre *Hypochaeris maculata*, sanikkel *Sanicula europaea* og liguster *Ligustrum vulgare*.

Vi var kommet fram til strandengene innerst i bukta. Området kunne by på åkerforglemmegei *Myosotis arvensis*, tiggersoleie *Ranunculus sceleratus*, harestarr *Carex leporina*, glisnestarr *Carex distans*, englodnegras *Holcus lanatus*, havbendel *Spergularia media* og harekløver *Trifolium arvense*. Det var også en stund spørsmål om det var funnet sandsiv *Juncus balticus*. Den er ikke kjent fra Bohuslän, og studier av fotografier (også vurdert av Erik Ljungstrand og Øystein Ruden) etterpå viser riller. Bildene tyder derfor på at dette er hybriden knappsiv x lyssiv *Juncus conglomeratus* x *effusus*.

Ved gangbrua over kilen ble det også funnet et smalere ålegras med 3 nerver, og vi trodde da at dette måtte være smalålegras *Zostera angustifolia*. Foto ble sendt til Erik Ljungstrand for vurdering, og dette er hans svar:

Tyvänn förhåller det sig så att vi i Skagerack förutom *Zostera angustifolia* även har *Z. marina* var. *stenophylla*, och dessa båda är lika smalbladiga. För att kunna skilja dem åt med säkerhet måste man ha blommor eller ännu hellre frukter. Det är alltså inte möjligt att bestämma *Z. angustifolia* steril.

Etter gangbrua over kilen fortsatte vi videre sydover langs strandsonen. Det ble registrert bukkebeinurt *Ononis arvensis*, lodnestarr *Carex hirta*, marinøkkel *Botrychium lunaria* og lodnebregne *Woodsia ilvensis* før vi tok spisepausa i bergknausene.

Etter spisepausa fortsatte vi langs bergknausene fram til stranda mot Kilesand. Det ble funnet kystfrøstjerne *Thalictrum minus* ssp. *arenarium*, nyresildre *Saxifraga granulata*, lusegras *Huperzia selago* ssp. *selago*, sylsmåarve *Sagina subulata* og sandvier *Salix repens* ssp. *argentea*. Når vi kom ned på sandstranda registrerte vi strandtorn *Eryngium maritimum*, marinøkkel *Botrychium lunaria*,

vassmynte *Mentha aquatica*, markmalurt *Artemisia campestris* ssp. *campestris*, grann styltesopp *Tulostoma brumale*, sandtimotei *Phleum arenarium*, perlevintergrønn *Pyrola minor* og oksetunge *Anchusa officinalis*. Et søk etter buestarr *Carex maritima* ga ikke noe resultat.

Det var enda god tid til ferga skulle gå fra Kilesand brygge. Noen tok seg et bad. Noen tok seg en tur inn på øya for å lete opp en kiosk som solgte is og diverse drikke, og dette ble til slutt funnet på veien nordover på øya.

Fredag 21.juni, Saltö.

Referat ved: Trond Risdal.

Dagens tur gikk til Saltö som er ytterste øy mot Kosterfjorden litt syd for Strömstad (tur 72 i "Botaniska utflykter i Bohuslän"). Vi startet i en furuskog ved parkeringsplassen (lok.1). Her noterte vi svensk asal *Sorbus intermedia*, hvitmaure *Galium boreale*, linnea *Linnaea borealis*, blek flathatt *Collybia dryophila*, flekkmarihånd *Dactylorhiza maculata* ssp. *maculata*, maiblom *Maianthemum bifolium*, knerot *Goodyera repens*, griseblad *Scorzonera humilis*, tannet fiolkjuka *Trichaptum fuscoviolaceum* på furu, furuvintergrønn *Pyrola chlorantha*, blåveis *Hepatica nobilis* og skogfiol *Viola riviniana*.

Turen gikk så til Hasslebukten (lok.4) hvor vi fant strandreddik *Cacile maritima* ssp. *maritima*, strandmelde *Atriplex littoralis*, havsivaks *Bolboschoenus maritimus*, sandstarr *Carex arenaria*, åkerdylle *Sonchus arvensis* ssp. *arvensis*, strandflatbelg *Lathyrus japonicus*, strandkål *Crambe maritima*, strandtorn *Eryngium maritimum*, strandkvann *Angelica archangelica* ssp. *littoralis*, strandstjerne *Tripolium pannonicum* ssp. *maritimum*, strandrisp *Limonium humile*, skjoldbærer *Scutellaria galericulata*, sverdlilje *Iris pseudacorus*, veikveronika *Veronica scutellata* og soppen styltejordstjerne *Geastrum quadrifidum*.

Ved Udden (lok.5) sto bladverket til bukkebeinurt *Ononis arvensis*, åkertistel *Cirsium arvense* ssp. *arvense*, strandrisp *Limonium humile*, kystfrøstjerne *Thalictrum minus* ssp. *arenarium* og marinøkkel *Botrychium lunaria*. Ved Danmarksbukten (lok.6) fant vi store mengder strandkål *Crambe maritima* i fin blomst, videre strandflatbelg *Lathyrus japonicus*, strandkvann *Angelica archangelica* ssp. *littoralis* og nikkesmelle *Silene nutans* var. *nutans*. I skogen tilbake til parkering så vi flekkmarihånd *Dactylorhiza maculata* ssp. *maculata*, småtveblad *Listera cordata*, bråtestarr *Carex pilulifera*, kornstarr *C. panicea*, skrubbe-bær *Chamaepericlymenum suecicum* og bekkeveronika *Veronica beccabunga*.

Småtveblad. (Foto: Bjørn Erik Halvorsen)

Vi fortsatte så mot Ängklävbukten (lok.11) og noterte blodstorkenebb *Geranium sanguineum* og fjærekoll *Armeria maritima* ssp. *maritima* langs veien. På lok. 9 så vi et eksemplar av olavsstake *Moneses uniflora*, men senere på hjemveien fant vi mange fine staker! Nede ved bukten skulle finnes eneste lokalitet av nebbslirekne *Polygonum oxyspermum* på Vestkysten men vi fant den ikke, muligens for tidlig. Ellers noterte vi gråøyentrøst *Euphrasia nemorosa*, strandflatbelg *Lathyrus japonicus*, skjørbuksurt *Cochlearia officinalis* ssp. *officinalis*, strandreddik *Cacile maritima* ssp. *maritima*, sandstarr *Carex arenaria*, musestarr *Carex serotina* ssp. *pulchella*, tangmelde *Atriplex prostrata* ssp. *prostrata*, bruskmelde *A. glabriuscula*, blåklokke *Campanula rotundifolia* ssp. *rotundifolia*, grønnstarr *Carex demissa*, kornstarr *C. panicea*, småsivaks *Elocharis quinqueflora*, klokkelyng *Erica tetralix* og strandkål *Crambe maritima*.

Etter en bedre lunsj og bad for de aller tøffeste satte vi turen hjemover da folket ville delta på midtsommerfeiringen i Strömstad. Etter den var over og vi hadde kommet hjem startet regnet.

Esthers seilskute i park i Strömstad på midtsommeraften.
(Foto: Bjørn Erik Halvorsen)

Lørdag 22.juni, avreisedag.

Referat ved: Bjørn Erik Halvorsen.

Etter frokost dro deltakerne hjemover eller til andre feriemål. Det var kraftig vind og regn denne dagen, så mange valgte å ta ferga Moss – Horten, istedenfor ferga over til Sandefjord.

Selv om det hadde vært en kort uke, så hadde det vært innholdsrike botaniske dager.